

Stefan M. Kwiatkowski

„Teoria chaosu w dyskusji nad pedagogiką”, Kazimierz Wenta, Radom 2011 : [recenzja]

Edukacja Humanistyczna nr 1 (24), 174-176

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Merytorycznie bardzo trafne i pouczające dla czytelnika są także opisowo-konstruktywne treści dotyczące: aktywności krajoznawczo-turystycznej młodzieży (rozdział IV), wychowawczych aspektów edukacji pozalekcyjnej i pozaszkolnej dla młodzieży (rozdział V) oraz funkcjonalnych charakterystyk wycieczek szkolnych (rozdział VI), tak zwanych zielonych szkół (rozdział VII) i obozów wędrownych (rozdział VIII). O tym, że decydującą rolę w edukacji pozalekcyjnej i pozaszkolnej odgrywa nauczyciel jako przewodnik po kraju ojczystym (rozdział IX) autor pisze w poszczególnych podrozdziałach i mamy tutaj do czynienia z ważnymi zagadnieniami, takimi jak: wzorzec przewodnika, podmiotowość i partnerstwo, opinie uczestników wędrowek o swoich przewodnikach oraz kształcenie i doskonalenie nauczycieli kraju ojczystego, czy poszukiwanie efektywnego modelu na rzecz kształcenia nauczycieli, zaangażowanych specjalistów do spraw edukacji pozalekcyjnej i pozaszkolnej.

Koniec książki autorstwa Kazimierza Denka – profesora profesorów, jak mówią i piszą o nim najbliżsi – wieńczy sumujące zakończenie i bogata bibliografia oraz notatka o twórcy opracowania. Nawiązując jednak do częstej praktyki czytelniczej, co nierzadko czyni recenzent niniejszej pracy, że książkę czyta się od końca i spisu treści, zachęcam ludzi żądnych wiedzy do intelektualno-praktycznego „studiowania” tego, co znajduje się na ponad czterystu stronach, ku pokrzepieniu serc i rozjaśnieniu umysłu, oraz podjęciu praktycznych działań, których celem będzie wychowujące uczenie dzieci i młodzieży poznawania i przeżywania piękna kraju ojczystego.

Kazimierz Wenta

Kazimierz Wenta, *Teoria chaosu w dyskusji nad pedagogiką*,
Instytut Technologii Eksploatacji, Państwowy Instytut
Badawczy, Radom 2011, ss. 204.

Uzasadnień dla napisania przez Kazimierza Wentę pracy pod tytułem *Teoria chaosu w dyskusji nad pedagogiką* można doszukiwać się w obszarze zróżnicowanych czynników naukowo-poznawczych i utylitarnych, które są związane z zainteresowaniami samego autora, a także w procesie integracji nauk pokrewnych, jak również usytuowanych w odrębnych dziedzinach wiedzy. W okresie minionych dziesięciu lat ukazała się cała seria artykułów profesora Kazimierza Wenty dotyczących pedagogicznego dialogu, w nawiązaniu do fraktalii i teorii chaosu, na przykład *Samouctwo informatyczne – metoda prób i błędów*, [w:] L.H. Haber, *Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego. Dylematy cywilizacyjno-kulturowe*, Kraków 2002; *Samowychowanie i samouctwo w ponowoczesnym świecie*, Chowania T. 1 (20), Katowice 2003; *Fraktalność wyboru zawodu i pracy w całościowym rozwoju człowieka*, [w:] *Edukacja ustawiczna. Wymiar teoretyczny i praktyczny*, red. S.M. Kwiatkowski, Warszawa–Radom 2008; *Podmiotowość w teorii chaosu*, [w:] *Podmiotowość we współczesnej edukacji. Oglądy – intencje – realia*, red. J. Niemiec, A. Popławska, Białystok 2009; *Edukacja do zawodu(ów) na chaotycznym rynku pracy*, [w:] *Edukacja – praca – rynek pracy*, red. B. Pietrlewicz, Zielona Góra 2010.

Integracja nauk, między innymi w obrębie dziedzin matematyczno-przyrodniczych, z najszerszej rozumianą humanistyką, zwłaszcza z naukami społecznymi, w istocie ma charakter usta-

wiczny. Tak w sferze dochodzenia do prawdy, poszukiwania nowych rozwiązań metodologicznych, jak i upowszechniania oraz udostępniania wiedzy dla kultury i edukacji. Dlatego warto zauważyć trafność przedsięwzięć podjętych przez K. Wentę na rzecz opracowania zróżnicowanych wątków merytorycznych, w postaci dedukcyjnych i interpretacyjnych dyskusji nad pedagogiką. Działania te są cenne zwłaszcza z punktu widzenia chaosu jako metafory mistycznej, religijnej oraz zdroworozsądkowych opinii i poglądów, tym bardziej w nawiązaniu do chaosu deterministycznego wywodzącego się z nauk matematyczno-fizycznych. W literaturze pedagogicznej problematyka dotycząca teorii chaosu nie znajduje swojego właściwego usytuowania, chociaż interesujące są prace na przykład Doroty Klus-Stańskiej, Otto Specka i innych, a w naukach społecznych i lingwistyce budzi znaczące zainteresowanie, mimo że nadal dotychczasowe instrumentaria badawcze są niedoskonałe. Można tego doznać zwłaszcza w trakcie stosowania obliczeń numerycznych, uwzględniając długą listę czynników niewiadomych, na przykład według Ernesta R. Hilgarda człowieka można charakteryzować na podstawie kilkunastu tysięcy przeciwstawnych cech osobowości.

Książka Kazimierza Wenty składa się z ośmiu rozdziałów oraz dwudziestu czterech podrozdziałów. We wprowadzeniu autor przedstawił uzasadnienie i cele pracy oraz zasadnie, aczkolwiek bardzo syntetycznie, zarysował założenia metodologiczne, podkreślając, że opracowanie ma charakter monograficzny, przy zastosowaniu wybranych pojęć (terminów) dotyczących chaosu i teorii chaosu w ujęciu filozoficznym (abstrahując od czystej ich matematyzacji). Dyskusja nad pedagogiką na ogół prowadzona jest przez K. Wentę na wielu równoległych drogach dedukcyjnych dociekań przedmiotowych, uwzględnia ona treści pozyskanych źródeł oraz źródeł wywołanych w trakcie badań jakościowych wśród studentów, doktorantów i doktorów pedagogiki.

W rozdziale pierwszym autor podejmuje rozważania w trzech płaszczyznach: genezy i rozwoju teorii chaosu w ujęciu mistyczno-religijnym, z punktu widzenia dziedzin nauk oraz w kontekście pedagogiki wśród nauk humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych. Interesujące, aczkolwiek dyskusyjne, w trakcie czytania, we wszystkich kolejnych rozdziałach i podrozdziałach, są kontekstowe odpowiedzi doktorantów i doktorów pedagogiki na otwarte pytania sformułowane przez autora, w nawiązaniu do poszczególnych tez, które wyraźnie korespondują z tytułami podrozdziałów. Ich dyskusyjność polega na tym, że w zasadzie autor bardzo oszczędnie je komentuje, nakłaniając zarazem czytelnika do własnych przemyśleń dotyczących trafności sformułowanych stwierdzeń i sądów ze strony osób badanych, tym bardziej jeżeli przyjąć operatywność terminów dotyczących teorii chaosu. Pedagogika jako nauka, w dyskusji opartej na teorii chaosu (rozdział II), na ogół interpretowana jest z punktu widzenia teorii samej w sobie, gdyż jest ona dyscypliną teoretyczną, a jednocześnie nauką stosowaną w kategorii zastosowań od strony użytecznej dla wychowującego się społeczeństwa. W podobnej „odsłonie” ukazano funkcje pedagogiki w życiu jednostki i osoby oraz wszczęto dyskusję nad klasyfikacją nauk pedagogicznych, które mają zarówno znamiona metaforycznego, jak i deterministycznego chaosu.

Problematyka dotycząca interpretacyjnej funkcji teorii chaosu w procesach opiekuńczych, wychowawczych i nauczania (rozdział III) została przedstawiona, podobnie jak w dalszych rozdziałach pracy, w postaci syntetycznego zestawienia wybranych tekstów różnych autorów jako źródeł dyskusji w kontekście teorii chaosu. Z kolei diagnoza i ewaluacja pedagogiczna (rozdział IV) stały się przedmiotem dyskusji, w której uwzględniono pomiar edukacyjny oraz weryfikację wyników kształcenia. System edukacyjny, z kolei, został poddany dyskusji (rozdział V), przy „matrycowym” zastosowaniu teorii chaosu, w nawiązaniu do rozbudowanych jego struktur i funkcji, ujawniając zarazem tak zwany chaos edukacyjny w życiu codziennym.

Problematyka ucznia – studenta jako podmiotu i przedmiotu chaotycznych oddziaływań edukacyjnych (rozdział VI) została poddana dyskusji z uwzględnieniem aspiracji oraz czynników rozwojowych. Z kolei problematyka dotycząca rozwoju zawodowego nauczycieli (rozdział VII) na

różnych etapach wyboru, selekcji oraz aplikowanych programów kształcenia została potraktowana wielostronnie z uwzględnieniem możliwości zastosowania niestandardowych procedur dyskusji. W tym przypadku teoria chaosu rozumiana jest deterministycznie, w kategorii nieliniowości oddziaływania czynników obiektywnych i subiektywnych, które na ogół są niemierzalne. O teorii chaosu w obliczu nowych wyzwań edukacyjnych (rozdział VIII), w kontekście statusu nauk pedagogicznych, zwłaszcza pedagogiki ogólnej, teorii wychowania i dydaktyki ogólnej oraz tak zwanej pedagogiki stosowanej (metodyk nauczania przedmiotów), autor rozważa w relacji do wybranych tekstów pedagogicznych oraz uczestników przedmiotowej dyskusji ze strony badanych doktorantów i doktorów pedagogiki.

W zakończeniu pracy Kazimierz Wenta w syntetycznym układzie ukazuje zarówno blaski, jak i cienie najszerszej rozumianego wychowania w XXI wieku, postrzeganego przez pryzmat teorii chaosu. Podkreśla zarazem, że pedagogika jest nauką humanistyczną i społeczną, powiązaną wieloma nićmi z naukami matematyczno-przyrodniczymi, technicznymi oraz artystycznymi. Przeprowadza tutaj pewnego rodzaju reasumpcję tego, co zostało w dyskusyjnym oglądzie wyłuskane w poszczególnych rozdziałach i podrozdziałach, które stanowią jedną merytoryczną całość. Szczególnie cenne jest to, że autor wyraźnie dostrzega i podkreśla wartość odczytywania zróżnicowanych źródeł wpływających na rozwój pedagogiki, która jest zarówno teorią, jak i technologią (praktyką pedagogiczną) oraz sztuką w procesach środowiskowo-opiekuńczych, wychowawczych i nauczania-uczenia się, co jest szczególnie ważne w społeczeństwie sieciowym, w którym teoria chaosu prawdopodobnie znajdować będzie poczesne miejsce, zwłaszcza w tak zwanej cywilizacji kubitowej.

Książka Kazimierza Wenty to cenny i polemiczny materiał do dyskusji. Powinna być ciekawa zarówno dla profesjonalistów pedagogów, studentów pedagogiki, jak i osób zainteresowanych naukami o edukacji w dobie dynamicznych przemian, jakie mają miejsce na początku drugiej dekady XXI wieku. Teoria chaosu, ujmowana od strony metaforycznej i deterministycznej, od kilkunastu lat jest przedmiotem dociekań ze strony teoretyków i praktyków zajmujących się obszarami środowiskowej opieki i pomocy, wychowania i nauczania-uczenia się, może się ona przyczynić do antylinearnego widzenia zróżnicowanych zjawisk pedagogicznych, które można niestandardowo analizować i interpretować. Mam nadzieję, że ta publikacja będzie promowana na licznych krajowych seminariach i konferencjach pedagogicznych, aby wznieść dyskusję, aby szeroko widzieć sprawy edukacyjne – nie tylko z perspektywy nauk pokrewnych, ale także nauk matematyczno-przyrodniczych i artystycznych, ponieważ – jak pisze autor – nauka jest dobrem wspólnym.

Stefan M. Kwiatkowski